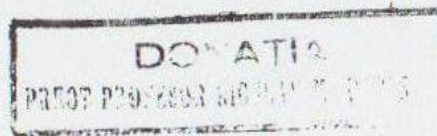

ANALELE ACADEMIEI ROMÂNE
MEMORIILE SECȚIUNII ISTORICE
SERIA III TOMUL XXV MEM. 10

GARDA NAȚIONALĂ
SCURT ISTORIC. ROSTUL EI ÎN RĂZBOIUL DIN 1877—1878

DE

GENERALUL RADU ROSETTI
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

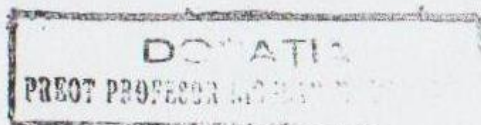

572

MONITORUL OFICIAL ȘI IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAȚIONALĂ, BUCUREȘTI 1943

D.25.932/963

I 94.822

GARDA NAȚIONALĂ
SCURT ISTORIC. ROSTUL EI ÎN RĂZBOIUL DIN 1877—1878
DE
GENERALUL RADU ROSETTI
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

Comunicare făcută în ședința publică dela 11 Decembrie 1942

Ideea unei gărzi naționale, alcătuită principial din toți cetățenii valizi care nu făceau parte din forțele militare regulate, cu menirea atât de a asigura ordinea internă cât și de a ajuta la nevoie armata să apere țara în contra unui atac venind din afară, a luat naștere în Franța în vara anului 1789.

Având a se teme de lovitura de stat plănuită de Ludovic al XVI-lea și de curtea sa, pentru a reduce rezistența Adunării Naționale, în care scop se concentrase trupe în jurul Parisului și a Versailles-ului, Mirabeau propuse; la 8 Iulie, să se întemeieze o gardă burgheză. Alcătuită sau mai bine zis improvizată la început în chip spontan, ea fu organizată prin legile din Decembrie 1790 și din 14 Octombrie 1791.

Principiul pus la bază era că: «cetățenii erau îndatorați să se înarmeze îndată ce ordinea publică turburată sau patria atacată cerea întrebuințarea forței publice sau (îndată ce) libertatea era în primejdie».

Serviciul în garda națională era obligator dela 20 la 60 de ani. Cadrele se recrutau prin alegere, regele neputând interveni în alegerea ofițerilor.

Cu această organizare, modificată în cursul vremii de diferitele regimuri politice ce s'au succedat în Franța, garda națională franceză și-a avut partea ei de glorie în apărarea țării, căci din rândurile ei au fost întocmite batalioanele de volun-

tari care au respins armatele străine ce au atacat Franța în 1791, batalioanele ei au respins, în 1809, trupele engleze debarcate la Walcheren cum aceleași batalioane au apărat Parisul în 1814 și au format batalioanele de gardă națională mobilă care au luptat în nordul Franței și pe Loire, în partea a doua a războiului din 1870—1871.

Dar aceeași gardă națională a avut rol de seamă în revoluțiile din Iulie 1830, Februarie 1848 și mai ales în cea comunistă din Paris în 1871, care a dus la desființarea ei ¹⁾.

Și în alte țări, de pildă în Italia, s'au întocmit gărzi naționale, toate după tipicul franțuzesc ²⁾.

* * *

Nu mai este nevoie de a demonstra că revoluția din București din Iunie 1848, a fost făcută sub influența revoluțiilor care au sguduit, în iarna și primăvara anului acela, cele mai multe capitale europene, cum nu este nevoie de a stăruia asupra faptului că, în marea lor majoritate, capii acestei revoluții își făcuseră studiile în Franța sau erau influențați de ideile liberale ale burgheziei franceze.

De aceea nu este de mirat că acești conducători improvizați au copiat procedeele și alcătuirile șefilor Revoluției Franceze. Ca și aceștia, ei aveau nevoie de un sprijin armat, pentru că ei știau (doar mulți dintre dâșii făcuseră sau făceau încă parte din oștirea țării), că armata țării era comandată de ofițeri crescuți în Rusia și adepți ai ideilor autocrate domnind în cercurile guvernamentale rusești. De aceea, repet, că poate mai mult ca în Occident, revoluționarii români aveau nevoie de o putere armată care să adere la ideile lor, și să fie destul de numeroasă pentru a putea ține, la nevoie, în respect, mica armată națională.

Dar și în această privință, ca și în altele privitoare la realizarea scopurilor urmărite de revoluționari, scopuri pe

¹⁾ *La grande encyclopédie* (ediția 1893), XVIII, pp. 512—517.
Enciclopedia italiana di scienze, lettere ed arti, 1934, XXIV, pp. 463—464.
Lavisse et Rambaud, *Histoire générale*, VIII, pp. 87—88.
Jean Jaurès, *Histoire socialiste*, I, pp. 261—299.

²⁾ *Enciclopedia italiana di scienze, lettere ed arti*, I. c.

deplin întemeiate, conducătorii, mânați de altfel de cele mai frumoase idealuri, dar oameni nepractici și mai ales necunosându-și țara, au greșit.

În adevăr, pentru ca o asemenea unealtă să fi putut a-și îndeplini menirea, trebuia să existe cel puțin o clasă socială destul de avută și de independentă, cum era burghezia și mai ales mica burghezie din Occident, care avea tradiția luptelor duse, secole de-a-rândul, contra guvernelor locale sau contra celor centrale, pentru a căpăta drepturi la condițiuni omenești de lucru și de traiu. O asemenea clasă lipsea cu desăvârșire la noi.

Mai trebuia apoi ca în orașele unde urma să se formeze această forță armată să existe o cantitate îndestulătoare de arme de tot soiul și mai ales de arme de foc pe care cei ce o vor alcătui să știe să le mânuiască.

Și aceasta lipsea cu totul în Țara Românească.

De aceea, deși evident garda națională nu s'ar fi putut opune cu succes armatelor rusești și turcești, ea nu a fost la înălțimea chiar a cerințelor interne.

Dar să lăsăm să vorbească documentele, cuprinse aproape toate în acea minunată colecție care a fost publicată sub titlul de « *Anul 1848 în Principatele Române* ».

Această colecție arată că, încă din Martie 1848, se cerea prin afișe, lipite noaptea pe zidurile Bucureștilor, formarea unei gărzi civice ¹⁾, cum că formarea unei asemenea gărzi era una din dorințele partidei naționale din Moldova ²⁾.

Oficial garda națională se alcătuește la 21 Iunie 1848, când Guvernul Provizoriu aprobă proiectul pentru întocmirea ei prezentat de colonelul C. Crețulescu, șeful Gărzii naționale, al cărui inspector general este numit, în aceeași zi, colonelul Magheru ³⁾.

Dar înainte de înființarea oficială a gărzii naționale ea s'a format în chip spontan și a îndeplinit misiunea de a păzi pe Domnitorul Gh. Bibescu, după abdicarea sa ⁴⁾.

¹⁾ Consulul francez din București către Lamartine, 14 Martie 1848 (*Anul 1848 în Principatele Române* (citată mai departe ca *Anul 1848*, I.) p. 161.

²⁾ *Idem*, IV, p. 100.

³⁾ *Anul 1848*, II, p. 13.

⁴⁾ *Amintirile colonelului Lăcusteanu*, publicate de Radu Crutzescu, p. 118.

Tot înainte de alcătuirea oficială o vedem adunată în ziua de 15 Iunie pe Câmpul Libertății (Filaret) unde-și alege comandantul și unde se sfințesc steagurile ¹⁾, din care unul este probabil acel al gardei din orașul Slatina, păstrat azi la Muzeul Militar Național ²⁾.

Prin decretul Nr. 60 sus citat, se definește astfel rostul gărzii ca și alcătuirea ei:

« Guardia națională este un fel de asociație împotriva făcătorilor de rele, împotriva turburătorilor. Această asociație este sub direcția guvernului și organizată astfel, încât sarcina să nu cadă asupra unuia mai mult decât asupra altuia.

« Tot cetățeanul este dator pe persoana sa a se subscrie la gvardia națională, de la 21 la 50 ani, adică toți aceia ce șed în casele lor, toți chiriașii, meseriașii, stăpânii prăvăliași și toți cei de caracter ».

Din alineatul întâi de mai sus, reiese că garda națională ar fi fost un fel de asociație voluntară cu scopul menținerii ordinii, după paragraful al doilea însă, asocierea era obligatorie pentru toți cei ce prezentau anumite garanții. Vom vedea că, mai târziu, s'au specificat și cei ce nu puteau face parte din gardă. Dar și din definiția de mai sus reiese că servitorii, țigani, robi și cei condamnați de justiție nu puteau face parte din garda națională, pentru că nu puteau fi cuprinși, după ideile de atunci, în « cei de caracter ».

Mai departe decretul prevedea că:

Șeful gărzii naționale se numea de guvern;

Cadrele gărzii se alegeau prin vot, și că « Gvardia națională, după numărul trebuincios de rând, va ține caraula în oraș, unde va cere trebuința și se va preumbla noaptea de patrule, fiecare batalion în vâpseaua sa ».

Ideea formării unei gărzii naționale a speriat pe Turci și nu a fost primită cu entuziasm în țară. Cei dintâi, cari au fost gata la un moment dat să primească, cu toată stăruința

¹⁾ *Pruncul Român* Nr. 2, din 17 Iunie 1848, p. 7 și Nr. 3, din 19 Iunie 1848, p. 11.

²⁾ Poartă următoarele inscripțiuni:

Pe fâșia albastră : JUDEȚUL OLTU
 * * galbenă : FRĂȚIE, DREPTATE
 * * roșie : ORAȘUL SLATINA

E înregistrat la acel muzeu sub Nr. 4329.

contrară a Rușilor, majoritatea prevederilor constituției decretată de revoluționarii noștri, s'au opus constant și n'au vrut să primească mai ales două din prevederile constituției: garda națională și libertatea presei ¹⁾. Și fără aprobarea Porții Otomane era evident că, în împrejurările de atunci, nu numai că nu se putea alcătui o asemenea gardă dar că, opunerea turcească fiind cunoscută, făcea ca numărul și așa nu prea mare al celor înscriși în garda națională, să nu crească.

Căci trebuie spus că formarea gărzii naționale nu a fost bine primită, dela început. O spune generalul Tell membru în guvern ²⁾, o spun o sumă de rapoarte oficiale ³⁾ și de corespondențe din ziare ⁴⁾ și o arată micul efectiv — 4000 de oameni — la care s'a ajuns ⁵⁾ și asta cu toate îndemnurile și stăruința pusă ⁶⁾.

Unii din cei ce nu voiau să se înscrie motivau acest refuz arătând că primeau o gardă civică (Brăila) ⁷⁾ care putea fi folosită numai pentru paza ordinii în localitate ⁸⁾, dar nu o gardă națională care i-ar scoate din localitatea lor. Majoritatea însă refuzau pentru că nu voiau să fie folosiți pentru un eventual războiu ⁹⁾, sperietoare ce li se înfățișa de agenții ruși ca și de partizanii vechii stări de lucruri.

Starea la îndoială de a se înscrie în garda națională a fost așa de mare încât cadrele gărzii naționale din București au simțit nevoia să înființeze o societate filogvardistă ¹⁰⁾, societate ce nu a putut face nimic deoarece garda națională a fost dizolvată scurtă vreme după înființarea societății.

Garda națională n'a putut îndeplini decât foarte parțial menirea de a păstra ordinea și din următoarele pricini:

Cadrele ei, improvizate la început din cei pe care se putea pune mâna, alese după aceea, pe baza unor instrucțiuni ¹¹⁾,

¹⁾ *Anul 1848*, II, pp. 280, 376; III, pp. 75, 310, 332.

²⁾ *Idem*, II, p. 291.

³⁾ *Idem*, II, pp. 47, 285, 286, 397, 429, 524, 593, 668; III, pp. 33, 598.

⁴⁾ *Idem*, II, p. 53.

⁵⁾ *Idem*, II, p. 264.

⁶⁾ *Idem*, II, pp. 36, 71, 431, 766, 767.

⁷⁾ *Idem*, II, p. 63.

⁸⁾ *Idem*, Id.

⁹⁾ *Idem*, II, pp. 397, 534.

¹⁰⁾ *Idem*, IV, p. 185.

¹¹⁾ *Idem*, III, pp. 253—255.

nu aveau nicio pregătire, iar gardiștii nu-și cunoșteau misiunea și erau uneori nedisciplinați ¹⁾.

Situația era tulbure și guvernul nesigur, așa că orice șovin despre venirea Rușilor sau a Turcilor, aducea după sine dizolvarea gardei ²⁾.

Nu se dispunea de arme, cele date de Arsenalul armatei fiind stricate ³⁾, iar cele date de unitățile armatei prea puține ⁴⁾. De aceea guvernul a recurs la înarmarea gardiștilor cu lănci, în care scop a ordonat concentrarea tuturor fierarilor ⁵⁾.

Caracterul de seamă al gărzii naționale din 1848, alcătuită de un grup de tineri entuziaști dar grandilocvenți și puțin practici și din gardiști neconvinși de loc de rostul lor, a fost mai ales ridicolul. Aceasta n'a putut să scape observației unui I. L. Caragiale care în *Baioneta înțeleaptă* a scos la iveală partea caraghioasă a acelei instituțiuni.

* * *

După desființarea gardei naționale în toamna anului 1848, ideea folosului ei nu a pierit. Și aceasta e dovedit:

1. De o mică broșură tipărită la Iași în 1861, de căpitanul Petru Crăescu sub titlul de *Gardele naționale și independența României*, broșură în care autorul arată că nu putem avea o armată mare și că sistemul rezervelor n'ar fi potrivit (!?) pentru noi. De aceea, propunea înființarea gărzii naționale ca o rezervă a armatei căci nu ar costa bani, sau în orice caz foarte puțini și nici nu ar paraliza agricultura și comerțul prin ținerea brațelor (de muncă) sub arme. Propunea în fine o organizare similară celei din 1848 și a celei ce era să se decreteze în 1866.

2. De încercarea reînființării ei, cu prilejul votării legii asupra organizării puterii armate, în 1864.

¹⁾ *Idem*, II, p. 86.

²⁾ *Idem*, II, pp. 179, 285, 286.

³⁾ *Idem*, II, pp. 35, 61, 86, 87.

⁴⁾ *Idem*, II, pp. 86, 87, 567; IV, p. 221.

⁵⁾ *Idem*, II, pp. 45, 61, 86, 87.

Iată în rezumat faptele. Venind la ordinea de zi a Adunării Legislative, la 18 Ianuarie 1864, discuția asupra proiectului de lege, Gr. Arghiropol și alții (sub imboldul lui C. A. Rosetti), propun un amendament prin care se prevede ca element al puterii armate și garda națională. Discuția a ținut mai multe ședințe în cursul cărora opoziția a susținut că garda națională era necesară pentru înfrânarea tiraniei (A. Panu), ca sprijin contra guvernului (L. Cătărgi). Tot opoziția s'a opus înarmării gloatelor dela țară propusă de guvern, deoarece ar fi constituit un mijloc pentru a impune prin forță, legea rurală¹⁾. Guvernul s'a opus prin glasul președintelui său, M. Kogălniceanu, a cărui cuvântare tipărită sub forma de broșură²⁾ a fost răspândită pe cale oficială în toată țara³⁾.

În cuvântarea sa Kogălniceanu a folosit trei argumente și anume: că în chestiunile mari cum este aceea a alcătuirii forței armate toți trebuie să fie uniți; că guvernul nu se opune ideii creării unei garde naționale, dar că aceasta n'are nimic de căutat într'un proiect de organizare militară; și în fine că un asemenea adaos la legea de organizare ar putea «inspira îngrijiri înafară» adică la Constantinopol.

Cuvântarea lui Kogălniceanu fusese pronunțată după votul pe articole a legii. Cu toate argumentele primului ministru, legea s'a votat în întregime, în aceeași ședință dela 7 Februarie, cu amendamentul propus de Arghiropol, cu 55 voturi contra 48. Din țară s'au trimis Camerei telegrame de mulțumiri pentru înființarea gardei naționale⁴⁾.

Aceste telegrame par a fi fost puse la cale de opoziție, căci Kogălniceanu trimite prefectului din Iași o lungă telegramă vestind intenția opoziției (pe care o numește

¹⁾ Detalii în A. D. Xenopol, *Domnia lui Cuza Vodă*, I, pp. 369, 370.

²⁾ *Cuvânt asupra proiectului de organizarea militară*, rostit de D. M. Kogălniceanu, președinte al Consiliului de miniștri, în ședința Adunării dela 7 Februarie 1864. București 1864.

³⁾ Ordinele Ministerului din Intru Nr. 5532 din 21 Februarie 1864 și Nr. 8219 din 23 Martie 1864 (Arhiva Statului Iași, dos. Nr. 1724, filele 51, 67).

⁴⁾ *Monitorul Oficial* din 4 și 8 Februarie 1864.

«partidul agitațiunii din România») și spunând că guvernul nu este contra gardei naționale. Cere prefectului să lumineze lumea și să o sfătuiască să se abțină de la orice agitație ¹⁾.

Guvernul care precum am spus se opusese amendamentului Arghiropol, a făcut ca legea să nu fie promulgată, iar Mihail Kogălniceanu, ministru de interne și președinte al Consiliului de miniștri, cu ordinul circular Nr. 4390 din 10 Februarie ²⁾, prescrie să se facă de urgență un recensământ al tuturor acelor ce ar trebui să fie înscrși ca gardiști pe baza prescripțiilor legii «pentru ca guvernul să se poată rosti în deplină cunoștință în privința acestei instituțiuni».

Recensământul s'a făcut, cel puțin la Iași, la Piatra-Neamț și la Pitești, singurele orașe pentru care avem datele necesare și a arătat că în Iași erau 721, în Piatra-Neamț erau 500, iar în Pitești erau 659 bărbați, îndeplinind condițiile pentru a face parte din garda orășenească ³⁾.

Votarea legii produsese însă vâlvă în străinătate și mai ales, ca și în 1848, la Constantinopol ⁴⁾. Aali-pașa a scris Domnitorului, la 12/24 Februarie, atrăgându-i atenția că sporișirea puterii armate, peste efectivul prevăzut de articolul 42 din convenția de la Paris, nu era îngăduită ⁵⁾.

Este probabil că legea votată de Adunare a făcut obiectul discuțiilor lui Cuza cu guvernul otoman, când acesta a fost la Constantinopol (finele lunii Mai 1864) și a obținut, cu mici modificări, recunoașterea Statutului și a legii electorale.

Părțile din legea puterii armate, votată la 7 Februarie 1864 și care nu priveau garda națională și gloatele, au fost sancționate și promulgate de Domnitor la 27 Noemvrie 1864 ⁶⁾.

¹⁾ Arhiva Statului Iași, dosar 1724, filele 75, 76.

²⁾ Arhiva Primăriei Pitești, dos. 1/1864; Arhiva Statului Iași, dosar Nr. 1724 (provenind de la Prefectura Poliției Iași).

³⁾ Arhiva Primăriei Piatra-Neamț, dosar Nr. 336/1864.

Arhiva Primăriei Pitești, dosar Nr. 1/1864.

Arhiva Statului Iași, dosar Nr. 1724.

⁴⁾ Xenopol, *o. c.*, I, p. 371.

⁵⁾ *Idem.*

⁶⁾ *Monitorul Oficial*, 6/18 Decemvrie 1864.

3. De faptul că oamenii dela 1848, veniți la putere în urma revoluției dela 11/23 Fevruarie 1866, au reînființat această gardă prin legea din 17 Martie 1866, dar de data aceasta sub numele de gardă orășenească, numită uneori și gardă civică ¹⁾.

Prescripțiile principale ale acestei legi erau tocmai acelea votate de Cameră la 7 Fevruarie 1864 și nepromulgate și anume:

Menirea gardei era de a priveghia la paza ordinii (Art. 1).

Ea depindea de Ministerul de Interne (Art. 2).

Ea nu se putea amesteca, sau delibera sub arme, în privința afacerilor publice (Art. 4).

Ea se compunea din toți locuitorii orașelor, dela vârsta de 30 până la cea de 40 de ani, și anume din acei ce nu ieșiseră la sorți pentru armata permanentă sau pentru dorobanți. Pentru a fi gardist trebuia ca, în București și în Iași, cetățeanul să aibă o casă valorând cel puțin 5000 de lei, sau să plătească o chirie de cel puțin 500 de lei. În celelalte orașe valorile respective trebuiau să fie de 2000 și de 200 de lei (Art. 8).

Erau scutiți de cens: profesorii academiilor (universitari), doctorii și licențiații, advocații, inginerii și arhitecții, dacă aveau diplome (Art. 9). (Pe acea vreme se mai aflau mulți liberi profesioniști practicantți fără diplome; am cunoscut un avocat fără diplomă după 1895).

Erau scutiți de serviciu de gardă: parlamentarii, dar numai în timpul sesiunilor și anumiți funcționari (Art. 10).

Erau excluși servitorii, condamnații (Art. 11).

Un consiliu de recensiune, anual, înscria pe cei ajunși la vârsta de 30 de ani (Art. 15) ²⁾.

¹⁾ De pildă în grupele fotografice aflate în Biblioteca Academiei Române, Secția Stampelor, D. CXXIX, 2 și 3.

²⁾ În realitate consiliul de recensiune întocmea tablouri de *toți* cei ce trebuiau să facă serviciul în garda cetățenească (Arhiva Primăriei Pitești, dosar 6/1879, raport Nr. 288 din 7 Decembrie 1879; dosar 14/1869, raport Nr. 5 din Ianuarie 1870). Adecseori recensământul nu se făcea conștiincios (aceeași arhivă dosar 1/1866, ordinul Ministerului de Interne Nr. 11.297 din 19 Mai, iscălit de Lascar Catargiu) și mulți contestau înscrierile făcute (același dosar, cerere înregistrată la Nr. 1017 din 11 Iunie 1866).

DONAȚIA
PRIMOT PROFESOR NICOLAE ...

Toate gradele până la acel de locotenent inclusiv se dădeau pe trei ani, prin alegeri (la care erau convocați toți gardiștii unității respective) ¹⁾.

Dela căpitan în sus cadrele se numeau de Domnitor (Art. 18).

În capul gărzii era un inspector general, numit tot de Domnitor (Art. 19).

Armamentul se dădea de Stat. Echipamentul privea pe gardist, cum tot pe acesta îl privea întreținerea armamentului (Art. 41 și 42).

Gardiștii erau grupați în companii (a 2 plotoane) ²⁾, batalioane și legiuni (Art. 65).

O companie avea: 1 căpitan, 1 locotenent, 2 sublocotenenti (Art. 66).

Un batalion avea: 1 maior, 1 medic, 4—6 companii (Art. 67).

O legiune avea: 1 colonel, 1 locotenent-colonel, 1 adjutant major, 1 medic, 1 procuror, 1 sublocotenent port-drapel, 2—6 batalioane (Art. 68).

La ceremonii garda orășenească avea pasul înaintea armatei (Art. 69).

Votarea acestei legi nu s'a făcut fără greutate, deoarece nici membrii guvernului nu erau înțeleși asupra rostului și alcătuirii gardei, unii fiind pentru o gardă națională având un efectiv de 30.000—40.000 de oameni, iar alții pentru o gardă burgheză de 3000 de oameni ³⁾.

¹⁾ Ziarele vremii sunt pline de asemenea convocări. Vezi de pildă *Românul* din primăvara 1866. Numărul gardiștilor ce veneau să voteze cu aceste prilejuri era mic: 63 la alegerile din 15 Iunie 1880, 75 la cele din 20 Iulie 1880 (procesele-verbale de alegere în dos. 3/1880 al Primăriei Pitești) 162 la acele din 10 Iulie 1866 (idem dos. 1/1864). Tot așa la Iași, Botoșani, Piatra Neamț (dos. din arhivele respective, depuse la Arhivele Statului din Iași).

Dosarele primăriei orașului Focșani sunt pline de procese-verbale de asemeni alegeri. De pildă dosarul 11/1868 conține nu mai puțin de 84 file cu asemeni procese verbale (filele 257—314; 517—544).

²⁾ *Manualul gardului orășenesc* de G. G. r. M a n o l e s c u.

³⁾ P a u l H e n r y, *L'abdication du prince Cuza*, un raport din București din 13 Martie (dată corectată de P. H e n r y) în care zice că *Românul* critica Camera pentru că nu vota legea gardei naționale și adăuga: * C'est là en effet le cheval de bataille du parti démocratique et cette question dont je vous ai déjà entretenu a amené certaines mésintelligences dans le gouvernement provisoire. Dans le plan du parti démocratique la garde nationale doit compter 30 à 40 mille hommes, les boyards veulent la restreindre à trois mille environ, en faire en un mot une garde bourgeoise. A la Chambre les avis étaient aussi partagés... Vendredi soir... une sorte d'entente fut établie (p. 275).

Câteva zile înainte de promulgarea legii a apărut în ziarul *Românul* (13 Aprilie) descrierea uniformeii gărzii cetățenești, care este aceea ce o cunoaștem din ilustrațiile vremii ¹⁾.

Graba organizării gardei naționale venea de acolo că deși răsturnarea Domnitorului Cuza se făcuse de către Armată, unitățile care luaseră parte la această mișcare nu erau decât o mică parte din garnizoana Bucureștilor și guvernul se temea de vreo contra mișcare a restului garnizoanei ²⁾, care a fost depărtată din Capitală, după câțva timp ³⁾.

La început garda națională fu alcătuită aproape exclusiv din mica burghezie și din meseriași care ascultau orbește de îndrumările date de C. A. R o s e t t i, prin ziarul său *Românul* ⁴⁾ și s'a grăbit înarmarea sa ⁵⁾:

Armata și mai cu seamă ofițerii nu vedeau bine garda națională ⁶⁾, ceea ce explica nevoia în care s'a aflat guvernul de a da un banchet la 17/29 Aprilie, în sala Teatrului Național, în onoarea armatei și a gardei naționale, pentru înfrățirea acestor două elemente ale forței armate ⁷⁾. Cuvântările ținute cu acest prilej arată nevoia unor lămuriri. Așa primarul Capitalei, D u m i t r u B r ă t i a n u, spune în cuvântarea sa:

«La noi în România garda orășenească nu este un scut al libertăților publice în contra armatei». Chiar faptul de a spune aceasta arată că nu exista un același punct de vedere în armată și în public. Și D u m i t r u B r ă t i a n u continuă:

«Ea (garda orășenească) nu este decât o întindere a armatei sub o altă formă, menită a înlesni serviciul său zilnic în timp de pace și a împărtăși gloria sa pe câmpurile de bătaie.

«Armatei datorim libertatea sub umbrirea căreia ne-a fost permis a ne da instituțiunea gardei cetățenești, instituțiunea cea mai înaintată a popoarelor libere » ⁸⁾.

¹⁾ Academia Română, Stampe, C. XCVIII, 9.

²⁾ P a u l H e n r y, o. c., p. 364.

³⁾ Idem, o. c., p. 367.

⁴⁾ Idem, o. c., p. 364; *Românul*, 20 Martie 1866.

⁵⁾ P. H e n r y, o. c., pp. 339, 363, 367. *Românul* din 25 Martie 1866, arată că distribuirea armelor s'a început la 24 Martie.

⁶⁾ P. H e n r y, o. c., p. 364.

⁷⁾ Maior I. P o p o v i c i, *Organizarea armatei române*, I, p. 237.

⁸⁾ *Românul*, 20 Aprilie 1866.

Iar maiorul L e c c a, ministru de războiu, răspundea:

«Sunt în Stat două puteri materiale, armata și garda națională (*sic*); pe cât cea dintâi este necesară pentru susținerea *onoarei naționale*, pe atât cea de a doua este neapărat trebuitoare pentru menținerea *ordinei și a instituțiilor noastre interioare*¹⁾.

La 23 Martie Consiliul de Miniștri a hotărât ca să se înființeze gărzi orășenești numai în următoarele localități: București, Ploești, Craiova, Brăila, Galați, Iași, Focșani, Pitești, Bacău și Bârlad²⁾.

S'a urmat deci cu constituirea gărzii. Ea a avut însă un caracter de improvizare până la 16 Aprilie, când apare decretul Nr. 618 al Locotenenței Domnești care numea pe comandantii de legiuni, ajutorii acestora, comandantii de batalioane și de companii³⁾.

În alte orașe garda orășenească a fost înființată mai târziu, așa în orașul Piatra-Neamț s'a înființat în anul 1867⁴⁾.

Nu a fost însă nici atunci, nici ulterior, mare entuziasm pentru a face parte din această instituțiune⁵⁾, în contra căreia s'a făcut și propagandă⁶⁾.

Prima apariție publică mai de seamă a gărzii a fost la 10/22 Mai 1866, cu prilejul intrării în Capitală a Domnitorului Carol. Acesta înseamnă în memoriile sale, la acea dată, că: «pe Podul Mogoșoaiei (Calea Victoriei) formau spalier gardele naționale, *caracterul militar al oamenilor se cunoștea însă numai după arme și cartușiere*. Prin urmare garda cetățenească, cel puțin cea înșirată pe Podul Mogoșoaiei, nu avea încă

¹⁾ Ideile ce domneau atunci se văd într'un lung articol din *Românul*, din 14 Aprilie 1866.

²⁾ Ordinul Ministerului de Interne Nr. 7661 din 24 Martie 1866, aprobat cu decretul Nr. 520 (Arhiva Primăriei Pitești, dosar 1/1864).

³⁾ *Românul*, 16 Aprilie 1866.

⁴⁾ Ordinul Nr. 554 din 13 Iunie 1867 a Insp. G-ral al gardei cetățenești (Primăria Piatra Neamț, dosar 336/1864—1875, fila 21). S'a prescris a i se distribui 500 de arme (același dosar, fila 30) care nu s'au dat însă decât în anul 1870 (același dosar, fila 75).

⁵⁾ Așa dosarele citate ale Primăriei Pitești sunt pline de cereri de ștergeri pe liste și mulți nu s'au prezentat spre a lua în primire armele (Primăria Pitești, dosar 1/1864, intrarea Nr. 1028, din 14 Iunie 1866).

⁶⁾ Schimb de telegrame între comandantul batalionului Pitești, primăria, prefectura și Ministerul de Interne (Prim. Pitești, dos. 1/1864).

uniforme. Dar nu era acesta cazul pentru toată garda din București, pentru că în programul oficial pentru primirea Domnitorului se prevedea, la punctul IV, că în curtea Mitropoliei va fi un batalion de gardă orășenească în uniformă ¹⁾. Specificarea aceasta arată că dacă nu toată garda avea uniforme, erau totuși gardiști care aveau.

Următoarea însemnare a Domnitorului Carol este din 18/30 Iunie: « din nefericire garda națională (*sic*) n'a putut interveni la timp ca să oprească dărâmarea sinagogei » din București de către un grup de 50 de tulburători ²⁾.

Două zile în urmă, la 20 Iunie și probabil pentru a arăta încrederea în garda cetățenească, generalul G o l e s c u o adună pe câmpia Cotrocenilor. Domnitorul o trece în revistă și notează în amintirile sale: « Deoarece însă se răspândise șgomotul că (garda) fusese convocată pentru ca să fie desarmată, nu se prezentaseră decât vreo 200 de oameni. Prințul se pune în fruntea acestei mici trupe și o conduce în oraș, în piața Teatrului o puse să defileze în fața lui. Intr'aceea se grăbise să se înfățișeze o mare parte a celor care lipseau, mai ales oamenii din clasele mai bune: printre ofițeri sunt deputați, funcționari, mari comercianți, astfel că numărul trupei, în decursul defilării s'a urcat la vreo trei mii de oameni ».

La 4/6 Iulie 1866 se dă, la Teatrul Național, un banchet la care asistă atât Domnitorul cât și cadre de ale gărzii cetățenești. Dar pe când în memoriile Domnitorului se spune că banchetul a fost dat de gardă, *Românul* din 4 și 5 Iulie zice, că această masă a fost oferită de Domnitor gardei din toată țara. Cu acest prilej Domnitorul în cuvântarea sa a spus: « garda națională fiind formată din toate clasele populațiunii orașelor, este menită a face din fiecare cetățean apărătorul legilor cel mai fidel, al ordinii și al liniștei publice ».

Incolo garda a luat parte la diferite ceremonii ³⁾. O parte din gărzile orășenești, atunci în ființă, și-au primit dela Domnitor, în ziua de 11/23 Septemvrie 1867, pe câmpul dela

¹⁾ *Românul*, 9 și 10 Mai 1866.

²⁾ Memoriile Regelui Carol I, la datele de 19,20 și 23 Iunie 1866.

³⁾ Memoriile Regelui Carol I la datele de 29 Iunie, 9 și 22 Octomvrie 1866.

Cotroceni, steagurile. În colecțiile Secțiunii Stampelor a Bibliotecii Academiei, există o gravură, arătând această ceremonie, cu specificarea persoanelor asistente ¹⁾). Domnitorul a rostit cu acest prilej o cuvântare în care spune că simte o vie mulțumire de a fi cel dintâi domnitor căruia i-a fost rezervată favoarea de a da steagurile gardei naționale ²⁾).

Steagurile încredințate gardei orașenești erau la fel cu cele ale armatei, cu singura deosebire că, în loc de a avea pe dânssele armele țării, aveau pe cele ale orașului respectiv ³⁾). În 1867 s'a votat de consiliul comunal din București, un regulament al legii, (conform art. 59 din lege), regulament care prin ordin de zi al inspectorului general a fost făcut obligatoriu pentru toate gărzile orașenești din țară ⁴⁾).

Garda a fost înarmată cu pușca ghintuită franceză Model 1857 ⁵⁾), o armă cu capsă, încărcându-se pe la gură ⁶⁾).

¹⁾ C. XCVIII; 9.

²⁾ *Memoriile Regelui Carol I*, 10/22 Septembrie 1867: *Treizeci de ani de domnie al Regelui Carol I*, I, p. 142.

³⁾ Art. VII al legilor din 1867 și 1872.

Dintre steagurile distribuite de Domnitor la 11 Septembrie 1867 se mai păstrează azi, la Muzeul Militar Național următoarele:

Legiunea	I	București	(Inventar General Nr. 4247);
"	II	"	(" " Nr. 4242);
"	III	"	(" " Nr. 4243);
"	IV	"	(" " Nr. 4244);
"	V	"	(" " Nr. 4245).

Mai sunt apoi 5 steaguri de modelul 1867 dar distribuite ulterior și (unele fiind de un model puțin modificat) ale unităților din: Târgu-Jiu (Inv. Nr. 4248); un oraș neindicat (No. 5250); Galați la 30/XI 1869 (No. 4252); Piatra-Neamț la 22 Martie 1870 (Nr. 4253); Bârlad după 1972 (No. 4246); Focșani (No. 425) la 17 Noembrie 1868.

Datele de mai sus, afară de cea pentru Focșani, sunt luate de pe o notă ce mi-a fost dată de Muzeul Militar Național, la 29 Septembrie 1942. Îi arăt aci reînnoitele mele mulțumiri.

Pentru Focșani vezi dosarul Nr. 11/1868, în Arh. Primăriei orașului Focșani.

⁴⁾ Ordinul de zi Nr. 867 din 4 August 1867 (Vezi *Legea pentru înființarea gardei cetățenești împreună cu regulamentul de procedură pentru aplicarea legii gardei*. București Tipographia Th. Michăescu și Vaidescu 1867, unde se arată că consiliul comunal din București a votat regulamentul în ședința sa din 1 Iulie 1867 și că regulamentul a devenit obligator pe ziua de 1 Septembrie 1867).

⁵⁾ G. G r. M a n o l e s c u, *Manualul guardului orașenesc*, p. 210.

⁶⁾ *Idem*, p. 78, unde se arată cum se încarca arma în patru timpuri și anume:

Timpu întâi: se pune capsă, se acoperă și se aduce arma vertical în dreptul mijlocului corpului.

Timpu al doilea: se rupe cartușul, se toarnă praful și se pune glonțul.

Timpu al treilea: se scoate varga și se bate glonțul.

Timpu al patrulea: se pune varga la loc.

Ulterior, cum vom vedea, a fost armată cu alte arme, dintâi tot cu arme cu capse încărcându-se pe la gură și apoi cu arme ceva mai moderne, încărcându-se pe la culată.

Dar nu peste tot și totdeauna au știut gardiștii să se limiteze la rostul lor legal. A fost nevoie uneori să se desarmeze și să se disolve unele unități, cum a fost cazul cu cea din Bacău la 14 și 26 Aprilie 1868, deoarece exista teama că nu s'ar putea pune temeiul pe ea cu prilejul unor excese anti-semite ¹⁾ și cum a fost cazul, la 3/15 Iunie 1870, cu cea din Ploești, pentru că luase parte de mai multe ori la demonstrații politice ²⁾.

De asemenea s'a desarmat și disolvat cea din Craiova, la 16/28 Iunie 1872, pentru că nu a voit să se supună desarmării ordonate în toată țara în vederea reorganizării gardei.

Prin legile de organizare ale puterii armate, din 1868 și 1872, garda cetățenească era socotită ca al patrulea element al puterii armate, fiind alcătuită după prima din oameni în vârstă de 36—50, iar după a doua din cei în vârstă de 36—45 de ani. Fiind un element al puterii armate ea era trecută dela Ministerul de Interne la cel de Războiu. Trecând astfel sub autoritatea Ministerului de Războiu i s'a schimbat uniforma și i s'a dat una asemănătoare cu aceea a armatei ³⁾.

Trecerea gardei sub autoritatea armatei nu a avut drept rezultat numai simplificarea uniformei ci, administrația neavând norme și nefiind condusă cum trebuia, Ministerul de Războiu a propus și Domnitorul a aprobat instrucțiunile pentru administrația și contabilitatea gărzilor orășenești ⁴⁾.

Anuarul armatei române pe anul 1876, ne arată că în acel an, după reorganizarea din 1872, se aflau organizate câte două batalioane în București și în Ploești, câte un batalion în Craiova, Galați și Brăila și câte o companie la Pitești, Turnu-Măgurele, Giurgiu, Târgoviște, Focșani și Bacău. Este de observat, pe de o parte că gărzile disolvate dela Craiova,

¹⁾ *Memoriile Regelui Carol I*, 14 și 26 Aprilie 1868.

²⁾ *Idem*, 3/15 Iunie 1868.

³⁾ Vezi *Albumul Armatei Române* 1873.

⁴⁾ Arhiva Primăriei Orașului Focșani, Dos. 86/1874, fila 109. I. D. Nr. 2037 publicat în *Monitorul Oficial* Nr. 269/1874.

Ploești și Bacău au fost reînființate, iar pe de alta că la Iași nu era gardă cetățenească. O notă dintr'o broșură din 1877 arată că garda orășenească din Iași s'a înființat la 26 Mai 1877 ¹⁾. Motivul înființării așa de târzie, cu tot ordinul din Martie 1866 ²⁾, pare a fi mișcarea separatistă din Aprilie 1866 și faptul că, la plebiscitul pentru alegerea prințului Carol de Hohenzollern ca domnitor, Iașul a dat, oficial, cel mai mare număr de votanți contra: 121 ³⁾.

Guvernelor le-a fost teamă de o nouă mișcare separatistă, care ar fi avut în Garda cetățenească un element înarmat.

* * *

Să vedem acum rostul gardei cetățenești în timpul războiului din 1877—1878.

Același decret care ordona, la 8/20 Aprilie 1877, mobilizarea armatei prevedea, la art. III, că: «gardele orășenești sunt chemate, pe timpul concentrării trupelor, să facă serviciile prevăzute de lege» ⁴⁾.

Curând după chemarea aceasta, la 29 Aprilie, o nouă lege anulează prescripțiile privitoare la garda cetățenească din legile pentru organizarea puterii armate din 1868 și 1872 și repune în vigoare legea din 1866 (garda cetățenească trecând astfel din nou sub Ministerul de Interne).

Revenirea la legea din 1866 și mai ales alegerea cadrelor până la gradul de locotenent inclusiv, sub directă influență a lui C. A. Rosetti, a fost aspru criticată de ziarul conservator «*Timpul*» ⁵⁾ arătând că va asigura dominația acestui șef liberal.

¹⁾ Legile pentru înființarea gardelor orășenești, Iași 1877, p. 3.

În Arh. Statului din Iași se află un dosar al Primăriei Iași (No. 85/1866—1867) care cuprinde la început o serie de ordine ale Ministerului de Interne (circulare) relative la garda cetățenească, dar nicio dovadă că a fost înființată înainte de 1877. Mai mult încă la fila 70 este o ofertă (11 Iunie 1877) a firmei Stasek din București care fiind informată de Ministerul de Interne că s'a înființat — atunci — garda, oferă tobe și cornuri.

²⁾ Pag. 12 mai sus (Nota 2).

³⁾ *Românul* din 13 Aprilie 1866. Dar și în privința voturilor exprimate cu acel prilej vezi ce spune tatăl meu, în ale sale *Amintiri*, III, pp. 5,6.

⁴⁾ *Monitorul Oficial* 8/20 Aprilie 1877, Decret Nr. 787.

⁵⁾ Numărul din 31 Mai 1877.

Că alcătuirea gardei civice a fost mai ales o alcătuire a partidului liberal, arată toată presa de atunci precum este arătat și de I. L. Caragiale în amintirile sale (schița intitulată « *Garda civică* ») și într'una din comediile sale (*O noapte furtunoasă*).

În noua lege sunt însă și următoarele modificări și adăugiri: Gardiștii vor fi cei având vârstele dela 37 la 45 de ani.

În orașele cu populație mai mare de 20.000 de locuitori, milițiile puteau fi unite printr'un decret regal cu gardele orășenești și organizate la fel¹⁾.

Vărsarea tuturor milițienilor în garda cetățenească nu a fost pe placul tuturor autorităților comunale. Unele au încercat să aleagă ele pe milițienii ce urmau a fi vărsați (București) ceea ce nu s'a admis de Ministerul de Interne, altele au făcut greutăți (Galați)²⁾. Alte consilii din contra și-au luat dreptul de a scuti pe milițieni de serviciu³⁾.

Bacăul pare să fi cerut vărsarea milițienilor⁴⁾.

Unele comune (Galați, Turnu Severin) protestară că întreținerea nucleului permanent este prea împovărătoare pentru finanțele comunelor respective⁵⁾, cu atât mai mult cu cât costul hranei gardiștilor pe timpul serviciului, privea comuna⁶⁾. Altele, ca Dorohoiul, nu procură gardei, diferite obiecte necesare ca: rastele de arme, polițe, etc. pentru corpurile de gardă⁷⁾, Focșanii nu procură sau numai cu mare întârziere localul și mobilierul pentru cancelarie și corpurile de gardă, cum nu procură nici materialul de cancelarie⁸⁾.

¹⁾ Ceea ce s'a făcut la București și în alte orașe. Ordinul lămuritor al Min. de Interne Nr. 9841 din Iunie 1878 (Prim. Piatra-Neamț, Dos. No. 477/1877, fila 8 verso).

²⁾ Arh. Stat. București. Fond. Min. Interne, dos. 5532 pach. 346, filele 304, 505; Arh. Comunei Galați, dos. 55/1877, filele 3677, 3701, 3802.

³⁾ Circulara Ministerului de Interne (Arhivele Statului București, Fond. Min. Interne, dos. 5532, pach. 246, fila 71).

⁴⁾ Pentru că Ministerul de Interne, întreabă Primăria Bacău să-i comunice numărul populației (Arh. Statului București. Același fond, același dosar, fila 421).

⁵⁾ Comuna Galați avea de prevăzut în buget 22.000 lei anual din care 2000 de lei trebuiau vărsați Primăriei Capitalei ca cotă parte pentru întreținerea Inspectoratului Gărzilor cetățenești (Arhiva Primăriei Galați, dos. 55/1877).

⁶⁾ Adresele Ministerului de Războiu Nr. 1076 din 11 Aprilie 1877 și Nr. 1135 din 13 Aprilie 1877, către Primăria Capitalei (Arh. Municipiului București, dos. 40/1877, filele 35—38).

⁷⁾ Arh. Stat. Buc., Fond. Min. Interne, dos. 5531, pach. 346, filele 360, 361.

⁸⁾ Arh. Primăriei Comunei Focșani, dos. 11/1868, filele 171, 173, 205, 215, 219, 319, 382.

Toate vărsau cu mari întârzieri sumele cuvenite pentru întreținerea inspectoratului general ¹⁾.

Printr'un decret din 8 Mai ²⁾ s'au reconstituit cadrele inspectoratului general al gărzii cetățenești și s'a reorganizat garda din București (al cărei comandant se numise încă dela 14/26 Aprilie ³⁾, alcătuită din cinci legiuni (regimente) — câte una de fiecare culoare, fiecare cu câte două batalioane a 4 companii.

Alcătuirea astfel decretată nu a fost menținută și cel puțin la trei din aceste legiuni, cele din colorile galben ⁴⁾, verde ⁵⁾ și negru ⁶⁾ — adăugându-li-se câte un al treilea batalion.

Decretul din 8 Mai cuprinde conform legii, numai cadrele dela gradul de căpitan în sus, celelalte urmând a fi completate prin alegere. Dar și pe acestea le cunoaștem din ziare și din niște tablouri fotografice ale cadrelor a trei dintre legiuni, tablouri pe care le avem în colecțiile Academiei ⁷⁾. Pe cel al legiunii culorii de roșu ⁸⁾ se află și fotografiile a doi sergenți: Gr. Capșa, cofetarul și D. Martinovici, mare negustor.

Din ce soiuri de cetățeni erau alcătuite aceste cadre? Din ofițeri și din subofițeri în retragere și din mulți politicieni. Din această din urmă categorie găsim pe: Eugeniu Stătescu, Grigore Vulturescu, Eugeniu Carada, Tache Giani, Nicolae Fleva, Niță Sterie, Grigore Serurie și alții mulți, mai ales membri ai partidului liberal. Ei nu aveau nici cunoștințe militare cât de vagi și nici, majoritatea, însușiri de șefi.

Această nepregătire este recunoscută chiar de *Românul* într'un articol din 22 Martie 1878, în care laudă măsura luată de legiunea IV (culoarea de verde din București) de a supune

¹⁾ Dosarele Prim. Pitești sunt pline de corespondență cu Min. de Interne și cu prefectura de Argeș în această privință (în special dos. 6/1879). De asemenea dosarele primăriilor Botoșani, Focșani, Iași și Piatra-Neamț arată că în deobște primăriile nu trimeteau la timp subvențiile cuvenite Inspectoratului General sau le trimeteau numai după repetate intervențiuni și ordine ale Ministerului de Interne.

²⁾ No. 1090 (*Monitorul Oficial*, Nr. 108, p. 3193).

³⁾ *Monitorul Oficial*, 14/26 Aprilie 1877.

⁴⁾ Arh. Stat. București, Fond. Min. Interne, dos. 5532, pach. 346, fila 541.

⁵⁾ Bibl. Ac. Române, Secț. Stampe, D. CXXIX.

⁶⁾ Arh. Stat. Buc., *Idem, idem*, fila 601.

⁷⁾ Ac. Rom., Secț. Stampe: D. LXXV, 3; D. CXXIX, 2; D. CXXIX, 3.

⁸⁾ D. CXXIX, 2.

cadrele alese la un examen (lucru prevăzut de altminterlea de lege, art. 38), cu care prilej s'a constatat nevoia de a înlocui mai mulți locotenenți, sublocotenenți și sergenți din acea legiune. Autorul articolului propune să se procedeze la fel în toată țara și nu numai pentru gradele alese ci și pentru gradele numite (dela căpitan în sus) dintre civili.

Pentru restul țării două decrete, unul din 30 Mai ¹⁾ și altul din 15 Iunie ²⁾ hotărâsc, cel dintâi înființarea gărzilor orășenești în toate orașele reședințe de județ iar celălalt cadrele acelor unități, prevăzându-se înființarea: a câte unei legiuni în 9 orașe (Craiova), (căreia i s'a dat drapelul cu deosebită ceremonie în ultimele zile ale lunii Fevruarie 1878 ³⁾, Giurgiu, Ploești, Brăila, Galați ⁴⁾, Bârlad, Focșani, Iași ⁵⁾, Botoșani ⁶⁾); a câte unui batalion în 8 orașe (Turnu Severin, Pitești, Turnu-Măgurele, Târgoviște, Buzău, Tecuci, Bacău, Roman) și a câte o companie în 15 orașe (Caracal, Slatina, Târgu-Jiu, Râmnicul Sărat, Câmpulung, Râmnicul Vâlcea, Huși, Vaslui, Piatra Neamț, Fălticeni, Dorohoi, Cahul, Bolgrad, Ismail, Călărași ⁷⁾).

Ulterior printr'un ordin de zi al inspectoratului general al gărzii orășenești, s'a hotărât ca legiunile, batalioanele, companiile să înlocuiască denumirile de: legiunea culoarei de . . . ; batalionul din . . . ; compania . . . ; printr'o nume-rotatie analoagă acelei a unităților militare anume arătată în acel ordin de zi ⁸⁾.

¹⁾ Nr. 1257 (*Monitorul Oficial*, din 2/14 Iunie 1877).

²⁾ Nr. 1387 (*Monitorul Oficial* Nr. 136, p. 385).

³⁾ *Românul*, 1 Martie 1878.

⁴⁾ Ordinul Ministerului de Interne din 30 Mai 1877 face cunoscut Primăriei Galați să înființeze o legiune de gardă orășenească (Arh. Prim. Galați, dos. 55/1877).

⁵⁾ *Legile pentru înființarea gardelor orășenești*, Iași, 1877, p. 3.

⁶⁾ Această legiune avea și o muzică (Arh. Stat. Iași, Secț. Administrativă. Primăria Botoșani, dos. 19/1884, fila 83).

⁷⁾ I. D. Nr. 2000 (*Monitorul Oficial* din 1/13 Noemvrie 1877).

⁸⁾ *Garda civică. Ordin de zi al inspectoratului general al gardei orășenești Nr. 49 din 1878, Fevruarie 9* (Resboiul 1878, Fevruarie, 27).

Art. I. În urma științelor primite pentru recensământ și spre a se putea ca legiunile, batalioanele și companiile să posede denumirea numerică, după cum este uzitat în toate țările, unde se află înființate garde civice și chiar în armată, unde sunt nume-rotate regimentele și batalioanele, se ordonă ca de astăzi legiunile, batalioanele și companiile, să poarte denumirile următoare:

Legiunea *Craiova*, va purta numirea de legiunea I.

„ culoarea de roșu, *București*, va purta numirea de legiunea II.

Felul unităților — legiune, batalion, companie — ce s'au organizat în diferitele orașe arată tăria (efectivul) burghezimei mari și mici și a meseriașilor liberi din orașele respective, recrutarea gărzii bazându-se, cum am văzut, pe cens. Efectivul nu pare să fi fost bine cunoscut pentru că, precum am văzut, la trei din legiunile din București s'a înființat ulterior câte un al treilea batalion — de asemenea companiile din Piatra-Neamț și din Huși au fost transformate ulterior în batalioane ¹⁾).

- Legiunea *culoarea de galben, București*, va purta numirea de legiunea III.
 » *culoarea de verde, București*, va purta numirea de legiunea IV.
 » *culoarea de albastru, București*, va purta numirea de legiunea V.
 » *culoarea de negru, București*, va purta numirea de legiunea VI.
 » *Ploești*, va purta numirea de legiunea VII.
 » *Giurgiu*, va purta numirea de legiunea VIII.
 » *Focșani*, va purta numirea de legiunea IX.
 » *Brâila*, va purta numirea de legiunea X.
 » *Galăț*, va purta numirea de legiunea XI.
 » *Bârlad*, va purta numirea de legiunea XII.
 » *Iași*, va purta numirea de legiunea XIII.
 » *Botoșani*, va purta numirea de legiunea XIV.
- Batalionul *Turnu-Severin*, va purta numirea de batalionul I.
 » *Caracal*, va purta numirea de batalionul II. (Nu este prevăzut în decretul din 30 Mai).
 » *Slatina*, va purta numirea de batalionul III.
 » *Turnu-Măgurele*, va purta numirea de batalionul IV.
 » *Pitești*, va purta numirea de batalionul V.
 » *Buzău*, va purta numirea de batalionul VI.
 » *Tecuci*, va purta numirea de batalionul VII.
 » *Bacău*, va purta numirea de batalionul VIII.
 » *Roman*, va purta numirea de batalionul IX.
- Compania *Târgu-Jiu*, va purta numele de compania I.
 » *Râmnicul-Vâlcei*, va purta numele de compania II.
 » *Câmpulung*, va purta numele de compania III.
 » *Căldrăși*, va purta numele de compania IV.
 » *Râmnicul-Sărat*, va purta numele de compania V.
 » *Ismail*, va purta numele de compania VI.
 » *Bolgrad*, va purta numele de compania VII.
 » *Cahul*, va purta numele de compania VIII.
 » *Vaslui*, va purta numele de compania IX.
 » *Huși*, va purta numele de compania X.
 » *Piatra*, va purta numele de compania XI.
 » *Fălticeni*, va purta numele de compania XII.
 » *Dorohoi*, va purta numele de compania XIII.

Art. II. Indată după primirea ordinului de față, eticheta oricărui raport, adresă și ordin vor purta titlul, legiunea I, etc. precum și batalioanele și companiile și în capul marginii hârtiei din dreapta se va arăta orașul, anul, luna și ziua.

Inspector general *Călinescu*.

¹⁾ Arh. Stat. Buc., Fond. Min. Interne, dos. 5532, pach. 346, filele 177, 529.

Cu toate cercetările făcute n'am putut afla până acum decât efectivele parțiale din unele localități. N'am putut afla însă pe cel total. Datele cele mai complete le avem pentru Pitești. După dosarele primăriei acestui oraș, efectivul batalionului local, ar fi fost, 411 la 7 Aprilie 1866¹⁾, 415 la 4 Mai 1866²⁾, 409 la 14 Ianuarie 1870³⁾. Aceste cifre sunt confirmate și prin numărul armelor date acestui batalion: 450 în 1866⁴⁾, 500 în 1879⁵⁾.

Tot din arhiva acestei primării reiese că batalionul din Caracal avea un efectiv de circa 400 de oameni⁶⁾.

Pe de altă parte cunoaștem efectivul legiunii Botoșani, care la 29 Septembrie 1877, era de 465⁷⁾; pe acel al gardei din Piatra Neamț care era la 15 Iulie 1877 de 319⁸⁾. (După primirea milițienilor acest efectiv s'a urcat (Decembrie 1877) la 729⁹⁾ și în fine efectivul legiunii Iași care era la 1 Septembrie 1877, de 932¹⁰⁾.

Intr'o scriere precedentă¹¹⁾ am estimat, luându-mă după vagi indicațiuni contemporane, ca efectiv al gardei cetățenești pentru întreaga țară acel de 4000 la 5000. Efectivul a fost de sigur mai mare. Și iată de ce: într'o adresă către Ministerul de Interne, Ministerul de Războiu¹²⁾ estimează efectivul gardei cetățenești (după vărsarea milițiilor în aceste garde) din București la 10.000, adică aproximativ 700 de oameni de batalion. Admițând aceleași efective pentru batalioanele din restul țării am ajunge la un efectiv total de circa 30.000 de oameni, efectiv ce de sigur este exagerat. Cred însă că estimăția Ministerului de Războiu a fost și ea exagerată, și

¹⁾ Arhiva Primăriei Pitești, dos. 1/1864.

²⁾ *Idem.*

³⁾ *Idem*, dos. 14/1869.

⁴⁾ *Idem*, dos. 1/1864.

⁵⁾ *Idem*, dos. 6/1879.

⁶⁾ *Idem*, *idem.*

⁷⁾ Arhivele Statului Iași, Secția ad-tivă. Primăria Botoșani, Dos. garda cetățenească 1877, filele 89—117.

⁸⁾ Primăria Piatra Neamț, dos. 246/1877, filele 13 și 37.

⁹⁾ *Idem*, dosar Nr. 247—1877.

¹⁰⁾ Arh. Stat. Iași, Secț. ad-tivă. Primăria Iași, Dos. 65/1866—1870, fila 98.

¹¹⁾ *Partea luată de armata română la războiul din 1877—1878*, nota 121.

¹²⁾ Adresa Ministerului de războiu din 4/16 Octombrie 1878 către Min. de Interne (Arh. Statului, București, Fond. Min. Interne, pach. 320, dos. 5172, fila 500).

exagerată cu știință, pentru că voia să arate micul sacrificiu ce se cerea gardei orășenești de a continua să țină anumite posturi, după demobilizarea armatei. O cifră mai aproape de adevăr ar fi cred aceea pornind dela socoteala că efectivul batalioanelor din București ar fi fost de circa 500 de oameni, iar acelea din provincii de 360—400 de oameni ¹⁾, ceea ce ne-ar da un total de circa 15.000—16.000.

De altfel trebuie avut în vedere că o sumă de oameni înscriși în garda cetățenească, erau dispensați de serviciu prin însăși lege (parlamentarii, anumiți funcționari) că alții ca agenții Regiei ²⁾, personalul căilor ferate ³⁾, agenții de poliție ⁴⁾, funcționari de ai Ministerului de Finanțe ⁵⁾ și alții au fost scutiți prin anumite ordine sau au fost scutiți în mod abuziv de consiliile comunale ⁶⁾ și nu mai puțin precum am arătat într'o comunicare anterioară ⁷⁾ că au fost unii, ca T. L. M a i o r e s c u, cari s'au sustras dela acest serviciu ⁸⁾ sau au încercat să se sustragă, cum a fost cazul cu mai mulți negustori din Caracal, care au telegrafiat lui I. C. B r ă t i a n u că dacă sunt concentrați li se periclitează comerțul ⁹⁾, sau cum a fost cazul cu un cetățean din Pitești care a cerut să nu i se impună a fi de gardă noaptea căci i se strică somnul ¹⁰⁾. Dosarele gardei cetățenești din Iași, conțin multe asemenea cereri (nu că la Iași au fost mai mulți lipsiți de simțul îndeplinirii datoriei dar s'au păstrat actele), așa se dau ca

¹⁾ Efectivul batalionului din Turnu-Severin era de 500 (Arh. Stat. București, Fond. Min. Interne, dos. 5532, pach. 346, fila 180).

Efectivul batalionului din Piatra-Neamț era de 400 din care numai 100 făceau serviciul (Id., id., fila 31).

În 1880 efectivul legiunii din Botoșani pare a fi în jurul cifrei de 1000 deoarece i se varsă 959 de arme, iar compania din Dorohoi (care până atunci nu avusese arme) 152, deoarece i se varsă acest număr de arme (Arh. Prim. Hârlău, dos. 11/1880, fila 75).

²⁾ Arh. Stat. București, Fond. Min. Interne, dos. 5532, pach. 346, filele 11, 341.

³⁾ *Idem, Idem. Id., Id.*, dos. 5532, pach. 346, filele 10, 266, 475.

⁴⁾ *Idem, idem. Id., Id.*, dos. 5172, pach. 320, fila 503; dos. 5532, pach. 346, fila 251.

⁵⁾ Arh. Stat. București, Fond. Ministerului de Interne, dos. 5532, pach. 346, filele 216, 297; dos. 5531, pach. 346, fila 336.

⁶⁾ Arh. Statului București. Fond. Ministerului de Interne, dos. 5532, pach. 346, filele 270, 287, 293.

⁷⁾ *Participarea populației civile la războiul din 1877—1878.* (Academia Română, *Memoriile Secțiunii Istorice*, Seria III, Tomul XXIII, p. 272).

⁸⁾ Însemnările sale zilnice, I, la pp. 277, 279, 288, 291, 292.

⁹⁾ Arhivele Statului București, Fond. Min. de Interne, dos. 5172, pach. 320, fila 89.

¹⁰⁾ Cerere din 14 Octomvrie 1880 (dosar 3/1880, Primăria Pitești).

temeiuri — cele mai multe neîntemeiate: familie grea; boli; că sunt *serjenți de vile* (întemeiat); G. Muzicescu că e însărcinat cu conducerea corurilor bisericești; altul că a slujit 18 ani în armata permanentă « în diferite grade... și e destul ce să mai facă și acuma, căci și-a pierdut tinerețea și puterile » altul că e maestru prim de ciubotărie la școala comunală de meserii; Eugeniu N. Ghica că e născut la 28 August 1843, mulți alții cu fel de fel de motive între care acela că nu mai locuiesc în Iași, neadevărat cel puțin în două cazuri (Gh. Em. Bogdan și Gr. Kogălniceanu ¹).

Gardiștii din Turnu-Severin reclamă că deși sunt 500 înscriși în batalion au rămas numai 208 pentru serviciu ²) iar cei din Piatra-Neamț că din 400 sunt prezenți la serviciu numai 100 ³).

Dar în privința sustragerii dela acest serviciu, a învârtelii sau răsucirii, cum s'a denumit acest fapt în războiul trecut, ziarul *Românul*, din 30 Octomvrie 1877 aduce informațiuni doveditoare într'un articol intitulat: *Garda Națională*. Nu trebuie uitat că acest ziar a susținut totdeauna această instituție, crearea căreia se datorește în mare parte inspirațiilor și conductorilor ziarului și că marea majoritate a gardiștilor se lăsa, precum am arătat, inspirată de articolele *Românului*. E un prieten deci care vorbește. Iată ce arată:

Unii gardiști prin pozițiunea lor socială recurg la influență spre a fi excluși din gardă sau scutiți, unii spre a se retrage din gardă, iar alții spre a nu face serviciu personal ⁴).

Pe de altă parte comercianții, industriașii, cetățenii cu pozițiuni și averi însemnate merg până a se face supuși străini.

O pacoste o constituie « înlocuitorii de meserie » care contra unei plăți înlocuiesc pe cei ce se dosesc dela slujbă ⁵), luând

¹) Iași, dosar 3/1879.

²) Arh. Stat. Buc., Fond. Min. Interne, dos. 5532, pach. 346, fila 180.

³) *Id.*, *id.*, fila 31.

⁴) Confirmat de *Războiul*, (18 Aprilie 1878) și de N. G a n e, care spune în *Aminții* (p. 171): « mi-am luat un concediu dela comandantul Langa tocându'mi om în loc în garda civică și m'am dus la Fălticeni cu întreaga mea familie, în afară de zona de trecere a R.șilor, unde într'adevăr am fost scutit de neplăcerea de a vedea uniforme străine ».

⁵) Confirmat de ziarul *Războiul*, (21 Decemvrie 1877) și de c. l. e. spuse de N. G a n e, în nota precedentă.

bani dela mai mulți în același timp, așa că o parte din slujbă tot rămâne neîndeplinită.

În fine un alt soi de piedeci e constituit din cei ce nu știu decât să strice, ferindu-se ei înșiși de slujbă.

Acuzațiile aduse de *Românul* sunt pe deplin confirmate și de alte publicații cum este amintirea lui I. L. Caragiale intitulată *Garda civică*, care nu este o nuvelă ci este o amintire bazată pe fapte și de *Amintirile* lui N. Gane¹⁾. Din cuprinsul ei se vede și care era încadrarea gardei — comandantul de companie a lui I. L. Caragiale era un fost sergent de pompieri — și care erau obiceiurile de înlocuire în serviciu și de « sfântuială » a micilor șefi, cum în fine caraghioasa înfățișare a gardiștilor îmbrăcați în haine civile cu totul neuniforme²⁾.

Cele două articole citate arată starea la București, ele merită să fie citite întregi. Ce o fi fost în orașele de provincie, în care cumetriile, micile rivalități localnice, jucau un rol așa de mare, ne închipuim după indicațiunile unor dosare³⁾. Au fost însă abuzuri nu numai din partea acelor care umblau să nu facă serviciul de gardă, ci și din partea autorităților care au căutat a pune în sarcina gardei cetățenești servicii ce nu o priveau, ca de pildă primarul dela Fălticeni care voia să transforme garzii cetățenești în sergenți de stradă⁴⁾. (De notat că în corespondența relativă la acest abuz, închiisoarea locală este denumită « prizon »). Din pricina unor asemenea rivalități și a lipsei de tact a comandantului batalionului local a avut loc la Tecuci, un incident cu caracter de sediuțune, repede liniștit⁵⁾.

Deși legea gardei cetățenești fusese votată în 1866 și primise cum s'a văzut diferite modificări, regulamentul de aplicare a prevederilor ei din 1867 nu era practic și concentrarea arătând nevoia modificării lui, un nou regulament a fost decretat a 28 Iunie 1877⁶⁾.

¹⁾ Vezi notele precedente.

²⁾ « Eram o parodie de soldat » (N. Gane o. c. p. 169).

³⁾ Arh. Stat. Buc., Fond. Min. Interne, dos. 5532, pach. 346, filele 192, 308, 309, 313, 536, 594, 597.

⁴⁾ Arh. Stat. Buc., Fond. Min. Interne, dos. 5532, pach. 346, filele 121, 211.

⁵⁾ Arh. Stat. Buc., Fond. Min. Interne, dos. 5531, pach. 346, filele 315, 316.

⁶⁾ I. D. Nr. 1601 (*Monitorul Oficial* din 2/14 Iulie 1877).

S'au mai luat și alte măsuri, necesitate de practică. Așa una din cele dintâi a fost simplificarea uniformei cadrelor ¹⁾, prea încărcate cu fireturi, precum și admiterea purtării hainelor de dril, vara ²⁾.

Dar și așa simplificate nu toți puteau să-și procure uniformă și vedem de pildă că în București, ofițerii legiunii a II-a (Coloarea de Roșu) împreună cu unii gardiști mai cu dare de mână, fac pe cheltuiala lor 20 de uniforme pentru gardiștii cu mai puține mijloace³⁾, iar doi comandanți de companie din batalionul dela Piatra-Neamț donează câte 20 chipiuri pentru gardiștii din companiile lor ⁴⁾. La Brăila, cu ocazia unui banchet dat de garda «civică», un participant dă 2000 de lei pentru facerea de uniforme gardiștilor lipsiți de mijloace ⁵⁾. Tot pentru echiparea gardiștilor săraci s'a folosit o sumă de 4800 lei vechi dăruiți de un domn I. Ioanid în anul 1867 ⁶⁾. În unele cazuri cei ce nu-și făceau uniforme erau dați în judecată și condamnați la amenzi echivalente cu costul uniformei, ce se făcea apoi cu suma astfel impusă ⁷⁾.

Ca armament, garda cetățenească a primit, pe rând dela Stat puști (și baionete) ghintuite franceze Mod. 1857 ⁸⁾, puști model 1861 ⁹⁾ și model 1867 ¹⁰⁾. Aceste arme erau arme vechi cu capse ¹¹⁾. Ele aveau nevoie de dese reparațiuni ¹²⁾.

¹⁾ I. D. Nr. 1183 (*Idem* din 25 Mai 1877).

²⁾ I. D. Nr. 1866 (*Idem* din 2/14 Iulie 1877).

³⁾ Arh. Stat. Buc., Fond. Min. Interne, dos. 5532, pach. 346, fila 301.

⁴⁾ *Id., id.*, fila 529.

⁵⁾ Arh. Stat. Buc., Fond. Min. Interne, dos. 5531, pach. 346, fila 469.

⁶⁾ Arch. Stat. Buc., Fond. Min. Interne, dos. 5532, pach. 346, fila 222.

⁷⁾ Primăria Pitești, dos. 3/1880, mai multe cazuri.

⁸⁾ În broșura: *Lege pentru înființarea gardei orășenești*. Tipografia Stephan Rasi-descu, Strada Nemțască Nr. 2, 1866, sunt și instrucții pentru întreținerea armelor în care se arată că garda orășenească era înarmată cu acest model de arme.

La 16 Octomvrie 1873, batalionul 3 Vânători varsă, gărzii civice din Focșani, 704 arme franceze. (Arh. Primăriei com. Focșani, dos. 62/1873, fila 30).

⁹⁾ Ordinul Div. 4-a Nr. 994 din 13/II 1881, către Reg. 16 Dorobanți ca să primească armele ce vor varsa gărzile din Dorohoi, Botoșani și Iași. (Arh. comunei Hârlău, dos. 11/1880).

¹⁰⁾ Prim. Pitești, dos. 6/1879, Proces Verbal din 11 Ianuarie 1879.

¹¹⁾ Procesul-verbal din 11 Ianuarie 1879 de luarea în primire a batalionului Pitești (l. c.) că, atât pentru armele Model 1861 bis, cât și pentru cele 1867 bis, se aveau, afară de armă (pușcă), baionete, vergi, racuri, răsucitori, cartușe (le zicea patroane) cu glonț, cartușe oarbe și capse.

¹²⁾ Arh. Prim. comunei Focșani, dos. 11/1868, fila 325 și dosarele celorlalte primării.

Armele acestea fiind din cale afară vechi, au fost schimbate parțial cu arme cu ac (Dreyse) ¹⁾ iar aiurea comandantii de batalion le-au înlocuit în mică parte, pe cheltuiala proprie, cu arme Peabody-Martini și arme Schneider ²⁾.

Ce serviciu au prestat gărzile orășenești, înafară de acel de gărzi de onoare? ³⁾ În primul rând acela de a schimba gărzile ce fuseseră date până la plecarea trupelor din diferitele garnizoane, de către armata permanentă și de cea cu schimbul. Serviciul nu era din cale afară greu, deși de pildă garda cetățenească din Ploești se plângea de serviciul de pază la închisoarea din acel oraș ⁴⁾, dar lua pe gardiști dela ocupațiile lor și le prilejuia pagube ⁵⁾.

De aceea cum s'au întors trupele din Bulgaria, și pe aiurea chiar înainte de această întoarcere ⁶⁾, garda cetățenească a cerut să nu mai facă serviciul de pază, acesta urmând să fie din nou dat în seama armatei ⁷⁾, ceea ce s'a aprobat ⁸⁾. La București însă fiind, în Octomvrie 1878, trupe insuficiente, din pricina trimiterii de unități pentru ocuparea Dobrogei, se cere de Ministerul de Războiu să se facă apel la garda cetățenească, ca ea să urmeze a da gardă în patru locuri și anume: la vama și poșta din gara Filaret, la poșta din gara Târgoviște (de Nord) și la Arhivele Statului ⁹⁾. În răspunsul său, ministrul de interne spune că a intervenit pe lângă garda cetățenească și în același timp roagă ca paza la Arhivele Statului, unde sunt lucruri de mare preț, să se

¹⁾ Ziarul *Războiul*, 4 August 1877.

²⁾ D-l Amza Jianu comandantul batalionului Caracal a dat câte 6 arme din fiecare fel din aceste modele cu câte 25 de cartușe (Arh. Stat. Buc., fond. Min. Interne, dos. 5532, pach. 346, fila 183).

³⁾ La întoarcerea țarului Alexandru II de pe câmpul de luptă (*Monitorul Oficial*, 8/20 Decemvrie 1877, pp. 7154, 7155): la întoarcerea Domnitorului dela Plevna (Id., 20 Decemvrie 1877, pp. 7387, 7388); la intrarea trupelor noastre victorioase în București, 8 Octomvrie 1878 (Memoriile Regelui Carol I, la acea dată), etc.

⁴⁾ Arh. Stat. Buc., Fond. Min. Interne, dos. 5532, pach. 346, fila 443.

⁵⁾ Un gardist din Corabia se plânge că e pus să facă gardă la Caracal (Arh. Stat. Buc., Fond. Min. Interne, dos. 5532, pach. 346, fila 512).

⁶⁾ Turnu-Severin (Arh. Stat. Buc., Fond. Min. Interne, dos. 5531, pach. 346, filele 149, 150).

⁷⁾ Arh. Stat. Buc., Fond. Min. Interne, dos. 5532, pach. 346, filele 307, 334, 335, 380, 443.

⁸⁾ *Id., id., id.*, fila 419.

⁹⁾ *Id., id., id.*, fila 500.

facă de armată, « deoarece paza gărzii civice lasă mult de dorit »¹⁾).

Că în general serviciul de pază al gărzii cetățenești a lăsat de dorit se confirmă și din alte izvoare²⁾. Totuși de bine, de rău, această gardă a scutit armata de un serviciu care cerea un efectiv destul de însemnat față de efectivul ei nu prea mare³⁾. Ea a contribuit deci la apărarea independenței și de aceea a fost o măsură dreaptă decorarea unui număr de gardiști cu medalia « Apărătorii Independenței »⁴⁾, medalie ce s'a conferit nu numai militarilor, dar și multor funcționari și deputaților și senatorilor.

De asemenea Domnitorul i-a arătat mulțumirile sale printr'un ordin de zi, în care zicea între altele: « În tot timpul cât armata s'a aflat la fruntarii și peste Dunăre spre a apăra țara, voi ați înlocuit-o cu devotament în interiorul orașelor unde ați îndeplinit serviciul de garnizoană și ați menținut bună ordine.

« Sarcinile ce ați purtat au fost de astă dată grele, căci ați stat concentrați mai bine de 6 luni; însă în momentele solemne prin care trecem, când fiecare este chemat a plăti cu persoana sa pentru iubita noastră patrie, vă puteți mândri că prin ostenele voastre ați contribuit și voi la opera comună, ați asigurat liniștea căminelor »⁵⁾.

* * *

Dacă garda cetățenească a meritat aceste mulțumiri, este nu mai puțin adevărat că războiul a arătat slăbiciunile ei și de aceea, când, în 1884, s'a revizuit Constituțiunea, ea a fost desființată prin art. 121 al noiei Constituțiuni⁶⁾. Și nu

¹⁾ *Id., id., id.*, fila 504.

²⁾ *Românul*, 30 Noemvrie 1877.

³⁾ Efectivul total al posturilor de pază era circa 3000 pentru întreaga țară.

⁴⁾ Arh. Stat. Buc., Fond. Min. Interne, dos. 5532, pach. 346, filele 352, 478.

⁵⁾ *Monitorul Oficial*, 23 Decemvrie 1877, p. 7453.

⁶⁾ Inalt Decret Nr. 1985 din 30 Iunie 1884, comunicat de Ministerul de Interne cu Nr. 10.092 (Arch. Stat. Iași, Secția ad-tivă. Prim. Iași, dos. 62/1884, fila 83 și verso).

Ordinul Ministerului de Război Nr. 6306 din 13 Iulie 1884, către Corpul 4 Armată (Arh. Stat. Iași, Secț. ad-tivă. Prim. Botoșani, dos. Nr. 19/1884, filele 99, 140). Tot din acel dosar se vede că vârsarea armamentului, echipamentului, etc. s'a făcut cu oarecare întârziere și că unii guarzi au continuat să poarte uniforma și după desființare.

DONATI
 - 1884 -

a fost reînființată de atunci încoace, ideile evoluând, armata dezvoltându-se și creându-se unitățile de jandarmi așa ca să nu mai aibă nevoie de concursul unei asemenea instituțiuni.

LA GARDE NATIONALE

HISTORIQUE ABRÉGÉ. SON RÔLE PENDANT LA GUERRE DE 1877—1878

(Résumé)

L'idée créatrice des gardes nationales a pris naissance pendant la Grande Révolution. Cette institution française a été adoptée par divers pays.

En Roumanie, après une très courte existence pendant la Révolution de 1848, en Valachie, la garde nationale, dénommée, garde civique, fût créée au mois de Mars 1866.

L'auteur en fait l'historique succinct.

Pendant la guerre de 1877—1878 cette garde civique fût employée pour le service des places, dans les villes capitales des départements, où elle monta les corps de garde au lieu des unités de l'armée active et de l'armée territoriale.

La modification de la Constitution en 1884, abolit cette institution.
